

ПОНЯТТЯ ТА МІСЦЕ АКТИВ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРИМУСУ В СИСТЕМІ АКТИВ УПРАВЛІННЯ

В.П. ЧАБАН

Керівну роль у системі державно-правових актів займають закони. Оскільки закони мають вищу юридичну силу в системі нормативно-правових актів, то цілком закономірно, що саме ними мають регулюватися найважливіші питання суспільного життя (ст. 92 Конституції України)¹. Вони володіють вищою юридичною силою порівняно з іншими державно-правовими актами, що визначається місцем Верховної Ради в системі органів держави, а також характером відносин, якими вони регулюються.

Вища юридична сила закону, таким чином, полягає в тому, що це акти Верховної Ради і що ними регулюються стійкі типові відносини, найсуттєвіші інтереси держави і громадян.

Закони як акти законодавчої влади в державі видаються відповідно до основних потреб державного управління, через що закони мають абсолютне верховенство. Вони приймаються з дотриманням особливого, встановленого Конституцією, порядку. Юридична сила законів визначається його змістом, що є суттєвою ознакою і лежить в основі відмінності закону від інших державно-правових актів та визначення його керуючої ролі в правовому полі.

Отже закон є актом Верховної Ради, прийнятим у порядку, передбаченому Конституцією України, що виражає волю народу у вигляді загальнообов'язкових правил поведінки в системі державно-правових актів.

Реальність законів, їх дієвість, ефективність безпосередньо пов'язані з наявністю відповідних деталізуючих, конкретизуючих і встановлюючих порядок застосування законів актів управління.

Акти управління — це вираз владних повноважень компетентного державного органу. Зміст актів управління, їх спрямованість залежать від виконання державою своїх завдань та функцій. Зумовлені завданнями та функціями держави, вони виступають в якості одного з важливіших засобів їх реалізації².

Чабан Валентин Павлович — старший викладач кафедри адміністративного права НАВСУ, підполковник міліції.

У Конституції наголошується, що основним принципом, який визначає специфіку змісту актів управління, є їх юридична сила³.

І.М. Пахомов стверджує, що питання про юридичну силу актів управління — питання їх сутності, питання взаємодії між собою та з іншими державно-правовими актами⁴. Юридична сила державно-правових актів визначається місцем і роллю акта, а також органу в системі органів держави і характером його компетенції, що закріплено Конституцією.

Конституція України для забезпечення стабільності і верховенства закону встановила систему органів держави, які певним чином залежать один від одного, за принципом розподілу влад на законодавчу, виконавчу і судову. Конституція розмежувала також і сферу діяльності державних органів, чітко визначила коло питань, які складають предмет компетенції кожного із них.

Таким чином, державно-правові акти також залежать один від одного, відповідно до міри їх юридичної сили, тобто від місця і ролі органу в системі державних органів і характеру тих суспільних відносин, що ними регулюються і які складають зміст діяльності відповідних органів або їх компетенцію.

Отже питання про зміст актів державного управління — це питання про компетенцію органів, що їх видають і визначають міру їх юридичної сили. Юридична сила актів зумовлює їх місце в системі державно-правових актів. Відтак можна дійти висновку, що зміст актів державного управління визначається діяльністю виконавчо-розпорядчих державних органів, а також органів місцевого самоврядування, відносинами в практичному здійсненні функцій держави в межах їх компетенції.

У сучасній державі закон часто є неефективним, оскільки його застосування передбачає наявність нормативних актів з детально визначеними механізмами та процедурами. За браком цих актів закон, хоча технічно і є чинним, іноді не може бути реалізованим. Слід було б паралельно готувати закон та "другорядне законодавство", щоб розробити новий законодавчий механізм, однак на практиці досягти цього часто неможливо. Коли Парламент розглядає проект закону, то здебільшого не враховує природу регламентарної влади, яку має уряд, зокрема для визначення того, чи компетенція з даного питання має бути спеціально виключена з цієї влади та збережена за Парламентом. Крім того, необхідно вирішувати питання, як ця влада може бути ефективно використана. Однак ми не ставили за мету дослідження саме цієї проблеми, наше завдання простіше.

В адміністративно-правовій літературі робилися певні спроби класифікації функцій права: на підставі таких критеріїв, як виділення з них основних і допоміжних, постійних і тимчасових, а також зважаючи на соціальні завдання права. Деякі вчені називають такі функції: регулювання, правової охорони, економічна, політична, ідеологічна, виховна.

І.П. Голосніченко вважає, не вдаючись до дискусії про природу функцій права в цілому, що для визначення механізму впливу необхідне з'ясування об'єктивно існуючих функцій залежно від об'єктів, на які він спрямований⁵.

З актами управління пов'язано здійснення кожної державної функції, розв'язання будь-якої соціальної проблеми, важливих завдань державного будівництва.

Л.М. Розін розглядає функції у вигляді похідних із завдань держави. Якщо завдання характеризують мету результатів, яких необхідно досягти, то функції відображають зміст державної діяльності у досягненні цієї мети⁶. Таким чином, Л.М. Розін, під функціями держави розглядає зміст усієї діяльності у здійсненні поставлених завдань, а кожна окрема функція характеризує елемент, складову частину цього змісту.

Для здійснення функцій держави створюється спеціальний апарат, структура якого визначається як сутністю держави, так і характером її функцій.

Функції органів держави характеризують, в свою чергу, зміст їх діяльності.

Важлива (хоч і не єдина) функція державного примусу — правоохоронна, вважає В.К. Колпаков⁷. Вона полягає в локалізації, нейтралізації, недопущенні правопорушень. Тому державний примус традиційно розглядають з позицій захисту сформульованих державою правовідносин і забезпечення неухильного й точного виконання юридичних норм конкретних галузей права.

Міліція є єдиною системою органів, яка знаходячись у структурі Міністерства внутрішніх справ України, виконує адміністративну, профілактичну, оперативно-розшукову, кримінально-процесуальну, виконавчу та охоронну (на договірних засадах) функції⁸.

На нашу думку, доцільно звернути увагу на певні функції⁹ щодо застосування адміністративного примусу в діяльності міліції:

адміністративна — це виконавчо-розпорядча діяльність її апарату, служб і підрозділів щодо організації і практичного здійснення охорони громадського порядку і громадської безпеки в межах наданих їй повноважень, на основі і для виконання законів та інших нормативних актів. Керуючись адміністративним законодавством, працівники міліції вступають в адміністративно-правові відносини з підприємствами, установами, організаціями, їх посадовими особами і громадянами. Тому більша частина особового складу міліції зайнята переважно виконанням саме адміністративної функції;

профілактична — виконання обов'язків щодо попередження злочинів та інших правопорушень, виявлення причин, що породжують злочинність та порушення громадського порядку, а також умов, які сприяють їх вчиненню, вжиття заходів щодо усунення таких причин і умов; профілактична діяльність здійснюється практично всіма службами і підрозділами органів внутрішніх справ, зокрема і міліцією;

виконавча — виконання в межах своєї компетенції адміністративних стягнень і кримінальних покарань (у випадках засудження осіб до виправних робіт без позбавлення волі тощо);

охоронна — на договірних засадах майна всіх видів власності (майна громадян, колективного і державного, а також майна іноземних юридичних осіб і громадян, осіб без громадянства) та фізичних осіб (виконується Державною службою охорони при МВС України).

На думку В.К. Колпакова в юридичній практиці набули значного поширення договори, в яких воля однієї із сторін органічно поєднується з управлінською волею держави¹⁰, тобто ця сторона виступає як юридично владний суб'єкт. Інша сторона зобов'язана їй підкоритися, тобто виступає як юридично підвладний суб'єкт. Така ситуація характерна для управлінських та адміністративно-правових відносин. На нашу думку, слід погодитись з такою позицією, тим більше, що вона знаходить своє підтвердження в чинному законодавстві.

Не всі функції знаходять своє відображення в зазначеному законі, їх значно більше, і проблеми їх вдосконалення турбували і раніше вчених-адміністративістів.

Так, на проблему вдосконалення елементів механізму охоронної функції адміністративного права звертає увагу І.П. Голосніченко¹¹.

Однак неодмінним інструментом, за допомогою якого держава (в тому числі і міліція) виконує покладені на неї функції, є правові акти державного управління. З ними пов'язане здійснення державних функцій і розв'язання будь-якої соціальної проблеми. На думку В.К. Колпакова, саме в них міститься переважна частина наявних у державі правових приписів, які поширюються практично на всі державні органи, недержавні структури, посадових осіб чи громадян¹².

Так, А.П. Коренів розглядає акти управління як юридичний акт¹³, що регулює управлінські відносини чи вирішує конкретну управлінську справу (питання), персонально визначає поведінку адресата, володіє державно-владним, творчим характером і видається в односторонньому порядку уповноваженими на те органами чи посадовими особами відповідно до встановленої процедури.

Л.В. Коваль стверджує, що акти управління — це владні юридичні акти, що видаються колегіально чи одноособово на підставі і на виконання законів та актів вищих органів виконавчої влади для практичного здійснення завдань та функцій управління і спрямовані на встановлення, зміну чи припинення конкретних правових відносин¹⁴.

В.М. Безденежних визначає акти управління як основну форму виконавчо-розпорядчої діяльності. Вони є різновидом управлінських рішень. Якщо ці рішення приймаються в процесі соціального управління, то акти управління є його державною формою¹⁵.

Отже встановлення і застосування правових норм безпосередньо пов'язано з актами управління. Крім того, акти управління — це єдиний спосіб створення і застосування правових норм у процесі управлінської діяльності. Визначення поняття правових актів управлін-

ня — одна із найскладніших проблем сучасного адміністративного права. В юридичній літературі, зокрема і навчальній, їх найчастіше називають формою державного управління, документом, волевиявленням, приписом, дією.

Основна складність щодо визначення поняття державного управління полягає, головним чином, у з'ясуванні характеру його соціальної природи. Він зумовлений насамперед одночасною належністю актів до правових та управлінських явищ. Таким чином, акти виявилися в епіцентрі взаємозалежностей права й управління, саме їх генетична двоєдність дозволила виділити таку категорію, як юридичний механізм управління.

Отже акти управління мають два джерела особливостей: по-перше, правове, по-друге, управлінське. Без правових актів не може бути державного управління як такого, водночас без них правова система держави втрачає своє регулююче призначення в сфері дій виконавчої влади. Ця обставина стала якщо не єдиною, то основною причиною настільки різних поглядів на цю проблему.

Розглядаючи зазначену проблему, на нашу думку, необхідно погодитись з позицією В.К. Колпакова, який приходить висновку, що на сьогодні існує три найпоширеніших погляди¹⁶: *по-перше*, правові акти державного управління визначаються як форми управлінської діяльності держави; *по-друге*, правові акти державного управління визначаються як документи, підготовлені та легалізовані компетентними органами; *по-третє*, правові акти державного управління визначаються як владні дії державних виконавчо-розпорядчих органів.

Перший погляд передбачає, що категорія "правові акти державного управління" збігається з категорією "правові форми державного управління", з чим можна погодитись лише частково. Акти державного управління збігаються у такий спосіб лише з двома видами форм. Перший — встановлення норм права (видання нормативних актів управління, адміністративна правотворчість); другий — застосування норм права (видання ненормативних актів управління, індивідуальних актів управління, актів застосування норм права, адміністративне розпорядництво).

Отже цей погляд не можна взяти за основу, хоч він і відображає одну із суттєвих властивостей актів державного управління.

Що стосується другого погляду, то цілком очевидно, що характеристика акта лише як документа не розкриває сутності цього явища. З визначення документа очевидно, що правовий акт управління не лише документ, оскільки не можна його роль і сутність звести до відповідної інформації різними способами на спеціальному матеріалі. Безперечно, документальна форма існування правових актів відіграє важливу роль у розв'язанні проблеми їх систематизації, зберігання, а також у правозастосовчій практиці. Виходячи з викладеного можна зазначити, що документ — це форма існування акта управління. За

сучасних умов існують інші форми, що виконують аналогічні функції, наприклад, магнітні носії¹⁷.

Враховуючи перелічене, слід зазначити, що визначення акта як документа справедливо лише частково і лише стосовно конкретних умов і обставин.

Найменш вразливою з позиції виокремлення значущих ознак правового акта управління виявляється третій погляд.

Слово "акт" походить від латинського "actus", що в перекладі найчастіше вживається у значенні "вчинок, дія", наприклад, терористичний акт. Категорія "державне управління" визначається як діяльність державних органів. Адже будь-яке управління є діяльністю, а будь-який управлінський процес — комплексом послідовних дій суб'єктів управління. Не можна управляти не діючи. Не випадково іноді замість управління вживають поняття "управлінська діяльність" чи "діяльність з управління".

Таким чином, ми визначили правову і найзагальнішу властивість такого правового явища, як правовий акт державного управління. Такі акти — це насамперед дії. Саме дія береться за основу при розкритті поняття й виробленні визначення правового акта державного управління. Проте слід зауважити, що зробити це можливо лише враховуючи всі інші властивості правового явища. Виділено було й іншу властивість — правові акти державного управління є двома формами державного управління, причому правовими формами.

Вищевикладене дає можливість сформулювати визначення правових актів управління — це владні, підзаконні, втілені в установлену форму волевиявлення суб'єктів державного управління, що безпосередньо впливають на правові норми і відносини для їх удосконалення *відповідно до державних інтересів*.

Виходячи з різнобічного підходу до актів управління і характеризуючи їх певною мірою приходять до загальних поглядів щодо їх класифікації. На нашу думку, доцільніше проаналізувати точки зору класифікації актів за юридичними властивостями.

Так, Л.В. Коваль¹⁸ і А.П. Коренев¹⁹ даючи характеристику актів управління за юридичними властивостями, вважають, що вони поділяються на нормативні, індивідуальні (адміністративні), акти змішаного характеру.

В.К. Колпаков, класифікуючи за тими само властивостями, поділяє їх на дві великі групи: нормативні (правовстановлюючі, акти загального характеру) та ненормативні (індивідуальні, правозастосовчі, окремі адміністративні, акти реалізації норм адміністративного права)²⁰.

У цьому випадку, на нашу думку, класифікація, що пропонується В.К. Колпаковим найдоцільніша.

Розглядаючи нормативні акти, Л.В. Коваль визначає їх як основний вид актів управління, що не лише містять, а й безпосередньо встановлюють загальні правила поведінки. Актам регуляторам (уста-

новчим актам) притаманна стабільність, їхня юридична сила зберігається незалежно від виконання приписів акта в часі²¹.

А.П. Коренев стверджує, що нормативними актами є ті, що містять у собі норми права і приймаються для регулювання однорідних суспільних відносин²².

На думку В.К. Колпакова, нормативні акти безпосередньо виражають регулятивну функцію адміністративного права. Саме вони містять адміністративно-правові норми, що встановлюють загальні правила належної поведінки. Ці акти розраховані на довготривале, багаторазове застосування для регулювання однотипних суспільних відносин і не мають персоналізованого (конкретного) адресата²³.

Отже всі автори приходять спільної думки щодо поняття та мети, часу застосування нормативних актів, з чим, на нашу думку, слід погодитись.

Нормативні акти безпосередньо виражають регулятивну функцію адміністративного права. Саме вони містять адміністративно-правові норми, що встановлюють загальні правила належної поведінки.

Ці акти розраховані на довготривале, багаторазове застосування для регулювання однотипних суспільних відносин і не мають персоналізованого конкретного адресата.

Правотворче призначення — важлива властивість нормативних актів. Нормативний акт не просто викладає відповідні адміністративно-правові норми, він їх встановлює, вводить юридичні норми до правової системи.

Правотворча роль нормативних актів державного управління знаходить прояв у:

- конкретизації норм вищої юридичної сили;

- визначенні типових правил поведінки в галузі державного управління (митні правила, правила дозвільної системи, правила дорожнього руху);

- втіленні в життя різних реформ, програм (реформа адміністративного права, програма боротьби зі злочинністю);

- визначенні організаційно-правового статусу суб'єктів адміністративного права (адміністративна реформа);

- встановленні необхідних обмежень і заборон;

- формуванні міжгалузевих зв'язків і способів взаємодії різних учасників управлінських відносин;

- забезпеченні охорони встановленого порядку відносин в галузі державного управління.

Розглянувши правотворчу роль нормативних актів, доцільно охарактеризувати індивідуальні акти.

Л.В. Коваль визначає індивідуальні акти як вид актів управління, які видаються для вирішення можливостями адміністративного права конкретних управлінських справ та ситуацій. Вони стосуються конкретних дій, фактів, випадків, організаційних заходів, адресуються конкре-

тним особам і породжують індивідуальні правообов'язки (звідси і найменування — індивідуальні акти)²⁴.

А.П. Коренев визначає індивідуальні акти як акти, що не містять у собі норм права, вони вирішують конкретне, індивідуальне питання управління, що приймається на основі нормативних актів і є актами застосування норм права до конкретних випадків²⁵.

На нашу думку, найдоцільнішою є позиція В.К. Колпакова, який розглядає ненормативні (індивідуальні) правові акти державного управління, що мають яскраво виражений (правозастосовчий) характер і завжди є актами застосування норм права²⁶, як індивідуальні юридичні акти, що розв'язують конкретну управлінську справу, персонально визначають поведінку адресата, мають державно-владний характер, застосовуються уповноваженим органом у встановленому порядку.

На підставі всіх цих визначень необхідно виділити основні ознаки (індивідуального) акта застосування норм адміністративного права: *індивідуальний характер*, який виявляється, по-перше, в тому, що він вирішує цілком визначене і конкретне питання; по-друге, в ньому визначається конкретний адресат, який має дотримуватися вміщеного в акті припису;

державно-владний характер обов'язковий для всіх, кому адресований. Виконання акта гарантується, а за необхідності забезпечується примусовою силою держави.

Слід зазначити, що такі акти не завжди містять владні приписи особі, до якої звернено норму безпосередньо. Тобто, сам акт може бути звернений до однієї особи, а вміщені в ньому приписи — до іншої. Наприклад, постанова у справі про адміністративне правопорушення у вигляді оплатного вилучення предмета. Такий акт безпосередньо звернено до конкретної особи, в якій платно вилучено певний предмет. Водночас вміщені в ній державно-владні приписи спрямовані до комісійного магазину, зобов'язаного цей предмет реалізувати з відрахуванням комісійних витрат;

видання в односторонньому порядку. Вони виходять від компетентного органу (посадової особи) — суб'єкта застосування норм адміністративного права. Ця обставина залишається в силі і у випадку, коли акт є результатом погодження волі учасників правовідносин. Наприклад, акти про призначення пенсії, надання відпустки, матеріальної допомоги тощо;

виникнення, зміна, припинення адміністративних правовідносин, тобто юридичний факт. Такі акти виконують і регулятивні функції, оскільки норми адміністративного права регулюють абстрактні управлінські відносини. Ця абстрактність нормативних приписів не дозволяє використовувати їх для безпосереднього впливу.

З цією метою використовуються акти застосування норм права, які стають самостійним засобом управління соціальними процесами.

Виходячи з аналізу актів управління, необхідно зазначити, що акти управління співвідносяться з актами адміністративного примусу як загаль-

не і часткове. Таким чином, акти адміністративного примусу є складовою частиною актів управління — це, як правило, індивідуальні акти, іноді це нормативні акти (наприклад, обмеження руху транспорту, карантин, епідемії, епізотії тощо), охоронні правозастосовчі акти.

У таких випадках охоронна функція акта адміністративного примусу пов'язана з регулюванням норм права, заходів, що застосовуються до осіб, які скоїли, скоюють, а в деяких передбачених нормами права випадках (такими випадками може бути настання обставин, що викликають застосування превентивних засобів) можуть скоїти не правомірні проступки. Реалізація охоронного призначення окремих правових норм означає застосування до правопорушників адміністративного примусу.

На нашу думку, не слід пов'язувати здійснення охоронної функції права з встановленням заборон скоювати певні дії, відстоювати правоохоронну природу окремих юридичних обов'язків, не пов'язаних з протиправними діями²⁷.

Таким чином, норми права, не лише встановлюють заборони і обов'язки, але надають дозволи, що на сьогодні досить актуально, спрямовують поведінку в необхідних межах, чим посилюють соціальні зв'язки в суспільстві.

Межі адміністративного примусу необхідно визначити, зважаючи, на наш погляд, на властиву правовій матерії жорстку закономірність: акти адміністративного примусу (примусові заходи) є відповіддю (реакцією) на протиправні дії, що скоєні, скоюються, а іноді можливі. Виходячи з цього слід погодитись з авторами, які виділяють заходи адміністративного попередження, припинення та стягнення²⁸.

Сутністю актів адміністративного примусу є те, що на підставі норм адміністративного права приймається рішеч, адресований безпосередньо визначеним суб'єктам. Такого роду діяльність проходить у визначених організаційних формах, а її результати — індивідуальні акти, що містять правові веління, отримують об'єктивний вираз.

Застосування норм часто розглядається як одна з форм реалізації права.

Застосування примусу до окремої особи означає правообмеження для нього, при цьому нерідко досить відчутне. І не завжди можна розраховувати на те, що громадянин чи організація добровільно приймуть на себе обов'язки з відбування адміністративного арешту, із сплати штрафу, примусу залишити територію України тощо. Ставити за таких умов реалізацію санкцій охоронних норм в залежність від бажання суб'єкта, якого має бути притягнуто до відповідальності, — включає можливість того, що вжиття заходів охорони правопорядку може наштовхнутися на окремі перепони. Водночас авторитарне індивідуальне врегулювання прав та обов'язків, що охороняються, дозволяє краще забезпечити їх реалізацію в повному обсязі і, що досить важливо, в стислі строки²⁹.

Через те, що правозастосування є прерогативою компетентних державних (чи уповноважених державою) органів, воно здебільшою мірою виступає засобом, за допомогою якого ці органи можуть взяти під свій контроль процес встановлення підстав і визначення розміру примусового впливу, а також наступну реалізацію індивідуального акта. Необхідність у такому контролі стане зрозумілішою, якщо врахувати характер відносин, що складаються при здійсненні примусових заходів. Правопорушення є не просте посягання на інтереси якоїсь особи чи окремої організації. Воно передусім порушує підтримуючі державною владою підвалини суспільства. Відповідно і застосування примусу має переслідувати мету захисту правопорядку загалом. Держава, зосереджуючи в своїх руках важелі примусового впливу на правопорушників, у кожному конкретному випадку бажаеться максимально вплинути, повно і точно забезпечити проведення в життя волі держави. Покладені обов'язки вирішувати питання про реалізацію примусових заходів шляхом видання та застосування актів адміністративного примусу органами внутрішніх справ, на нашу думку, слід розглядати як прийняття державою на себе обов'язків про надання допомоги громадянам та організаціям.

Держава в конкретному випадку не залишає потерпілого "один на один" з порушником, а бере на себе турботу про захист прав та інтересів потерпілої сторони. Безперечно, що при цьому неприпустимо порушувати законні права примушеної сторони³⁰.

Проведений аналіз актів управління, нормативних та індивідуальних (правозастосовчих) актів як їх складової частини, дає підстави сформулювати визначення актів адміністративного примусу:

Акти адміністративного примусу — державно-владні, вольові дії державних та інших органів, що реалізують заходи адміністративного примусу.

При дослідженні субстарту та атрибутів акта адміністративного примусу, які слугують орієнтиром у пошуках елементів побудови, з яких складається його зміст, його зовнішній вираз тощо — може лише дефініція акта, яка відображає ці елементи.

¹ Див.: Конституція України // Голос України. 1996. 13 липня.

² Див.: Васильев Р.Ф. Акты управления: значение, проблема исследований, понятие. Монография. М.: Изд-во МГУ, 1987. С. 9.

³ Див.: Конституція...

⁴ Див.: Пахомов И.М. Акты советского государственного управления. Автореф. дис. канд. юр. наук. Львов., 1952. С. 7.

⁵ Див.: Голосніченко І.П. Попередження корисливих злочинів засобами адміністративного права. К., 1991. С. 91.

⁶ Див.: Розин Л.М. Вопросы теории актов советского государственного управления и практика органов внутренних дел: Учебное пособие. М.: Академия МВД СССР, 1974. С. 8.

⁷ Див.: Колпаков В.К. Адміністративне право України: Підручник. К., 1999. С. 117.

⁸ Див.: Закон України "Про міліцію": Прийнятий 20 грудня 1990 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. № 4. Ст. 20.

⁹ Див.: Науково-практичний коментар до Закону України "Про міліцію". Відповідальні редактори Кондратьев Я.Ю., Голосніченко І.П. К.: Українська академія внутрішніх справ, 1995. С. 17-18.

¹⁰ Див.: Колпаков В.К. Адміністративне... С. 222.

¹¹ Див.: Голосніченко І.П. Попередження...С. 161.

¹² Див.: Колпаков В.К. Адміністративне ... С. 222.

¹³ Див.: Коренев А.П. Административное право. Общая и Особенная части: Учебник. М., МВШМ МВД СССР, 1986. С. 108.

¹⁴ Див.: Коваль Л.В. Адміністративне право України: Курс лекцій. К., 1998. С. 91.

¹⁵ Див.: Безденежных В.М. Административные акты и документы милиции.: Учебное пособие. М.: ВНИИ МВД СССР, 1971. С. 8.

¹⁶ Див.: Колпаков В.К. Адміністративне ... С. 223.

¹⁷ Див.: Алт Л.Ф. Правовой документ и его основные информационные свойства // Труды всесоюз. научн. исслед. института. Вып. 8. М., 1977. С. 62-64.

¹⁸ Див.: Коваль Л.В. Адміністративне ... С. 92.

¹⁹ Див.: Коренев А.П. Административное право ... С. 110.

²⁰ Див.: Колпаков В.К. Адміністративне ... С. 230.

²¹ Див.: Коваль Л.В. Адміністративне ... С. 92.

²² Див.: Коренев А.П. Административное право... С. 114.

²³ Див.: Колпаков В.К. Адміністративне ...С. 131.

²⁴ Див.: Коваль Л.В. Адміністративне ... С. 92.

²⁵ Див.: Коренев А.П. Административное право ... С. 114.

²⁶ Див.: Колпаков В.К. Адміністративне...С. 131.

²⁷ Див.: Княгинин К.Н. Охранительные правоприменительные акты (вопросы теории и технологии). Свердловск.: Издательство Уральского университета. 1991. С. 9-17.

²⁸ Див.: Бахрах Д.Н. Административное принуждение в СССР, его виды и основные тенденции развития: Автореф. дис. док. юрид. наук. М., 1972. С. 34.

²⁹ Кодекс про адміністративні правопорушення, із змінами та доповненнями станом на жовтень 1999р.

³⁰ Там само.